

Transparency International Danmark

Indlæg v. Retsudvalgets høring om whistleblowers

Afholdt d. 19. november 2014 i Landstingssalen på Christiansborg

Tak for invitationen, vi er meget glade for at blive hørt i denne sag, som er en mærkesag for Transparency International – både nationalt og internationalt. Som I måske ved, er der på internationalt plan udviklet detaljerede guidelines for hensigtsmæssige lovgivninger på whistleblowerområdet, og i tråd med disse har blandt andet Irland for nyligt vedtaget en ny lov på området i tæt samarbejde med vores chapter der.

Transparency International er en anti-korrupsionsbevægelse, men whistleblowing handler om meget mere end korrupsion. (*Korrupsion handler også om meget mere end vi anerkender i vores dagligdagsforståelse, men det er en anden snak*). Muligheden for whistleblowing er et centralt element i ethvert samfund. Det er den direkte følge af, at vi anerkender, at ingen er ufejlbarlige. Det er også en anerkendelse af, at magt medfører to ting: dels faren for misbrug af magt, og dels mistroen om misbrug af magt. At regulere på whistleblower-området er en måde at sikre sig, at begge dele håndteres korrekt idet mistænkte kan beskyttes og misbrug kan afsløres uden det får urimeligt store konsekvenser for hverken de mistænkte eller de mistænkende.

Så jeg synes det er meget simpelt. Og derfor har jeg også spurgt mig selv, hvorfor det er, at vi ikke allerede har en lovgivning på plads i Danmark. Hvordan kan nogen være uenige i, at vi skal beskytte dem, der retmæssigt fremkommer med oplysninger om misbrug af magt og anden lovstridig- eller grov uetisk adfærd? Hvordan kan man være i mod, at vi skal have en lovgivning, som tilsvarende beskytter dem der kommer under anklage og i fare for ubegrundet medie-slagteri?

Heldigvis er svaret ikke længere væk en Google.

Jan E. Jørgensen var i går ude med en udtalelse på området, under den lidt spøjse overskrift ”V: Whistleblowere får ikke helt frit lejde”.

- **Må de anonymt beskylde deres chef for korrupsion eller ulovlige forhold?**

Ja, hvis chefen eller arbejdspladsen begår alvorlige brud på klart definerede retningslinjer eller lovgivning og hvis anonymitet er den eneste måde at undgå ubærlige personlige konsekvenser. Forskning har vist, at whistleblowere oftest ender med at betale en meget høj personlig pris for deres valg, herunder forliste forhold, udfald fra arbejdsmarkedet og depression. Men chefen skal også beskyttes. Hvis han anmeldes falskt eller hvis han efterfølgende skiller sig af med en whistleblower af andre årsager end anmeldelsen.

- **Må de skade deres arbejdsplads trods deres loyalitetspligt?**

Ja, igen – hvis der er begået alvorlige brud på lovgivning, reguleringer eller internt vedtagne retningslinjer. *Alle andre muligheder skal afprøves først* – vi har mange gode mekanismer i det danske system, ikke mindst vores stærke fagforenings arbejde, men ind i mellem udtømmes de muligheder en whistleblower har i dag, og så skal der være en beskyttelse hvis den eneste vej er offentligheden.

- **Må de skade nationale interesser trods deres pligt til fortrolighed?**

Helt ærligt - det er et meget polemisk dilemma som her stilles op, jeg tror man her søger at sætte emnet på spidset. Et generelt og overordnet svar ville føre til 10 nye bind i Politikens samling om politisk filosofi. Men vi har domstole og et velfungerende retssystem til at afgøre, om konkrete sager er af en karakter, der retfærdiggør anmeldelse af visse grove overtrædelser af national- eller international lovgivning. Retssystemet skal fra jer (Folketinget) blot have de rigtige værktøjer til at gøre det – herunder en ordentlig og entydig lovgivning på whistleblower-området.

Den lovgivning vi har er forvirrende, modsatrettet i værste tilfælde og i bedste tilfælde bare uoverskuelig og demotiverende for helt amindelige mennesker at navigere i.

Heldigvis har DJØF og andre skeptikere også kunnet hjælpe mig på vej med nogle af de hyppigt anvendte argumenter, så jeg kan forstå hvad det er for forbehold man kan have i forhold en lovgivning på whistleblower-området:

- **”Det (en whistleblower-ordning) vil blive misbrugt af stikkere, sladrehanke og tosser”.**

Nej, det er der ikke noget belæg for at påstå. Undersøgelser af eksisterende ordninger i eksempelvis Holland, viser det modsatte. IDA's undersøgelse af whistleblower-ordninger i det private har samme konklusion: misbrug er minimalt eller ikke-eksisterende. En velkvalificeret rådgivningsinstans ville i øvrigt være med til at frasortere misbrugssager før de blev til spisesedler og mediestøj.

- **”Vi har allerede alle de nødvendige systemer på plads”.**

Nej, det har vi ikke. Vi har gode systemer. Stærke fagforeninger, stærke og vigtige kontrolinstanser, pressefrihed og en god stærk integritet, men vi mangler stadig noget –

Mellem 2008 og 2012, er antallet af offentligt ansatte som frygter for repressalier hvis de gør opmærksomme på fejl eller misbrug fordoblet. Tre ud af 10 3F'ere oplyser, at de ikke tør gå til myndighederne, hvis de opdager, at deres virksomhed står bag ulovligheder.

38% af de adspurgte FTF'ere i 2012 sagde, at de havde haft kendskab til sager, men ikke stået frem med dem af frygt for konsekvenserne. 22 % af de der så har brugt deres anmelder-ret, svarede at de havde været udsat for repressalier som direkte følge deraf.

Kort og godt: de eksisterende systemer er ikke nok. Der er brug for mere.

- **”Vi skal ikke fremme en mistænkelighedskultur. Vi skal stole på vores embedsværk og vore politikere”.**

Ja, det skal vi helt bestemt! Og på hinanden, og på erhvervslivet, på journalisterne og alle de andre. Vi er beriget med et kompetent og sympatisk embedsværk og en Borg fyldt af politikere, som brænder for Danmark og deres sag. Men som jeg tidligere har sagt, så medfører magt og forvaltning både en fare for misbrug og fejl. Vi skal ikke fremme en mistænkelighedskultur, og det mener jeg netop at fraværet af en lovgivning på whistleblowerområdet faktisk gør. Vi skal derimod sikre, at de der opdager hvis noget er helt galt, ved, hvor de kan søge rådgivning og kan beskyttes ved anmeldelse, ligesom de anmeldte skal beskyttes og have klare retningslinjer her for.

Så jeg synes altså hverken at Venstres dilemmaer er imponerende dilemma-fyldte, eller at modargumenterne er velunderbyggede nok til at slå bremserne i. Det er jeg i øvrigt ikke alene om. OECD har så sent som i deres sidste rapport om Danmarks implementering af OECD konventionen

imod bestikkelse, påpeget, at Danmark ikke lever op til egne forpligtelser.

Jeg ville hellere stille nogle andre dilemmaer op, og det er de dilemmaer der kommer *efter* vi har lukket diskussionen om, hvorvidt der er et behov. Det er så indlysende både moralsk og begrundet i de såkaldte fakta, at der er et behov! Vi har både tal og menneskeliv der understreger den pointe! Men vis mig den ene undersøgelse eller det ene menneske, som begrundet i andet end frygt og fordomme *ikke* understreger, at der er et behov for en bedre lovgivning på området i Danmark.

Vi ved, at whistleblowere i USA afslører ca. 43% af alle svindelsager, hvor revisorer kun afslører 19%. Vi ved desværre også, at potentielle whistleblowere meget sjældent tør stå frem og ikke ønsker at tage springet ud i livet som whistleblowere. Det kan jeg godt forstå!

Det handler ikke om at glorificere sladrehanke eller anspore til en anmelder-kultur, det handler om at definere hvilke afsløringer der lovligt kan medføre beskyttelse af anmelderen fordi der er tale om oplysninger der skal og bør ud i lyset. Det handler om at anerkende, at vi ikke er ufejlbarlige, hverken som embedsmænd, borgere, journalister eller politikere og sørge for, at alle kan nyde den rette beskyttelse og retfærdighed, når ufejlbarligheden eller grådigheden stikker næsen frem.

Og når det så er sagt, så håber jeg også at mit oplæg har anskueligt gjort, at frem for alt er der brug for et sted, hvor Danskere kan søge rådgivning om whistleblowing. Potentielle whistleblowere skal kunne henvende sig et sted, hvor de kan gives den rette juridiske og måske endda psykologiske rådgivning. Et sted som også kan vejlede og fungerer som ”si” for hvilke sager der reelt skal gennem retssystemet som whistleblowersager, og hvilke der måske skal tilbagevises eller henvises til interne strukturer eller fagforeninger.

Nu har I jo kun givet mig 10 minutter til mit oplæg – hvis jeg var jer, ville jeg have givet mig meget mere. Faktisk ville jeg have givet alle mindst det tidobelte. Men jeg har mange flere tal, og mange flere konkrete forslag og eksempler fra andre lande, som vi meget gerne vil bidrage med hvis I ønsker det. Forleden dag talte jeg i lang tid med en af rådgiverne til den irske lovgivning, og der er så mange erfaringer at trække på.

Tak for ordet.